

אללו ופלוני אמר שי"ל אללו אינו אלל ספק קדושין, וא"ל אם היא ג"כ אומרת שיש אללו הוי כאלו שניהם אומרים שנתקיים ^{אומר החכמה} התנאי, עכ"ל, ומבואר דכל שמודה פלוני היינו מי שאומר שהוא חייב להצטל מנה והודאת צע"ד כמאה עדים דמי שחייב לו וא"כ נקטינן שיש לו מנה ואפ"ה אינו אלל ספק קדושין, ולכאורה כיון שהודאת צעל דין כמאה עדים דמי הרי חשיב כיש לו מנה, וע"כ דס"ל דלא מהני למפרע ולהכי אינו אלל ספק קדושין ולפ"ז אודיתא נמי לא מהני למפרע שהרי יסוד קניין אודיתא הוא משום דהודאת צע"ד כמאה עדים דמי וכיון דהודאת צע"ד לא מהני למפרע ה"ה אודיתא לא מהני למפרע וצ"ע.

ובתשובות גברי הביא קושיא מהרעק"א על הגמ' בכחוצות דף י"ט ע"א שאמרו דהודאת צע"ד לא מהני כשחז לאחרים ואמרו שהאומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן במקום שחז לאחרים וכד' נתן, ולכאורה היה אפשר לומר באופן שהיה שכ"מ שנתן כל נכסיו וקיי"ל שאם עמד חוזר, ונמנא שטר חוזר צין נכסיו שלא נתנו במתנת שכ"מ ונמנא שלא נתן

כל נכסיו ואם עמד אינו חוזר, ואמר השכ"מ שאותו שטר היה שטר אמנה שאינו נאמן שהוא חז צוה לאחרים שהרי צוה אומר שיכול לחזור ממתנתו ואמאי הוצרכו לומר דהודאת צע"ד במקום שחז לאחרים אינו אלל לר' נתן.

ולמשג"ת נראה דהא דאינו נאמן צוה אינו משום חז לאחרים אלל משום שאינו נאמן דהודאתו אלל מכאן ולהבא, ובנידון דין שצריך לזכר שלא היה לו נכסים בשעה שנחנס במתנת שכיב מרע צריך להיות נאמן שהיה שטר אמנה בשעה שנתן המתנת שכ"מ והיינו למפרע, וא"כ צוה אינו מוכרח שאינו נאמן משום דהוי חז לאחריו אלל משום דהודאתו לא מהני למפרע, ומבואר לפ"ז שהודאת צע"ד אינו נאמן אלל מכאן ולהבא ולהכי לא אמרו בגמ' האי גוונא וצ"ע.

וא"י נימא דהודאת צע"ד מהני למפרע א"כ כל מי שעבר על איסור כל יראה שיש לו חמץ בציתו צפסח יתחייב להודות שהחמץ לא היה שלו מעולם ונמנא שלא עבר על כל יראה מעולם וצ"ע.

סימן יא

בענין יזה"כ שחל להיות בשבת ולא הזכיר של שבת בנעילה

איתא בשולחן ערוך סימן תרכ"ג ס"ד וז"ל אם חל בשבת, מזכיר זה של שבת, אבל צוידוי שלאחר החפלה אין מזכירים צו של שבת, והני מילי יחיד אבל שליח צבור כיון שאמרו

[1234567]

במוך תפלתו מזכיר בו של שבת, ואם לא הזכיר
בזה אין מחזירין אותו, עכ"ל.

ובמגן אברהם שם ס"ק ב' דקדק בלשון
השו"ע שכתב "ואם לא הזכיר בזה"
אין מחזירין אותו ומשמע דעל הזכרת שבת
בוידיו אין מחזירין אותו כיון שהזכירו לשבת
בתפלה, אבל אם לא הזכיר שבת כלל בתפלתו
מחזירין אותו וכו' ד"מ והגמ"ר וכו' עכ"ל.

ובתשובות מהרי"ל דיסקין קונטרס אחרון
לסימן תרכ"ג כתב לפקפק בדברי
המג"א, דהנה הרא"ש צימא שלהי פרק ח'
הביא לשון הירושלמי אימתי היא נעילה רצון
דקשרין אמרין אחפליגין רבי יוחנן ורבי רב אמר
נעילת שערי שמים אפילו בלילה, ורבי יוחנן אמר
נעילת שערי היכל דהיינו ציוס אחר הדלקת

הנרות, והרא"ש והרמב"ם פסקו כר' יוחנן
דתפלת נעילה זמנה ציוס, אבל הרי"ף כתב
דתפלת נעילה פוטרת של ערבית וכתב הר"ן
דמבואר מדבריו שפסק כרצ דתפלת נעילה זמנה
בלילה וכן דעת הר"ם וצאמח מנהג העולם כרצ
שהרי נוהגים לאחר ולגמור תפלת נעילה בלילה
מאחר דהרבה ראשונים ס"ל כרצ דתפלת נעילה
זמנה בלילה, וזהו אין צריך להזכיר של שבת
להרמב"ם דס"ל דליכא מצוה בחוספת שבת אלא
בחוספת יוה"כ ולא שייך להזכיר של שבת בלילה
אם לא היא תוספת שבת, וא"כ אם לא הזכיר
של שבת אין צריך לחזור דחיישינן להרמב"ם
בזה, אלא אי נימא דס"ל להרמב"ם דליכא
תוספת גם בשבת מדרצן א"כ שפיר חשיב שבת
להזכירו וגם לחזור כשכתב להזכירו דיוס הוא
שנתחייב בחמשה תפלות.

יבואר אם אפשר לקבל תוספת שבת ולא תוספת יוה"כ כדי לקדש על היין

איזה מקבל ואיזה לא מקבל, ומדלא אחי ה"ל
שבת מיד לכל מילי וזה פשוט צעני, עכ"ל,
ומבואר בדבריו דשייך לחלק בקבלת שבת אם
הוא מקבל לאסור עליו כל המלאכות או דלא
אסר עליו אלא מקצתם ולפ"ז ה"ה דיכול לאסור
על עצמו רק איסורי שבת ולא יוה"כ.

אמנם צ"ז סימן תרכ"ח כתב לחלוק על
המהרש"ל שכתב דתוספת יו"ט של
שמיני עצרת מלפניה שהוא עדיין חג הקוכות
אם אוכל צריך לישב צקוכה ולא לצרף לישב
צקוכה וכתב עליו ה"ט"ז וז"ל וצאמח סברא
שכנה הרצ עליו הוא אינו קיוס כלל דודאי מי
שמוקיף מחול על הקודש הוא עושה ע"פ ציוי

ויש להסתפק ע"פ מה שחקרו האחרונים
ציוה"כ שחל להיות בשבת, אם אפשר
לקבל קדושת שבת ולא קדושת יוה"כ ויכול
לקדש על הכוס ולאכול סעודה שבת מצעו"י
בתוספת שבת ואח"כ יקבל על עצמו קדושת
יוה"כ, אם הוא הדין גם צמוצאי יוה"כ יכול
להפסיק את קדושת השבת ולא קדושת יוה"כ
ויכול להתפלל נעילה בתוספת יוה"כ אבל אינו
שבת וא"כ אינו יוס שנתחייב בחמש תפלות ולמה
יחזור אם לא הזכיר של שבת בנעילה.

ובן מבואר צ"ז אורח חיים סימן רס"ג ס"ק
ג' שכתב וז"ל משא"כ בזה שקיבל עליו
שבת קיבל עליו כל קדושתו דאל"כ ה"ל לאחזוי

חורתינו "כבר חלף והלך ממנו חובת היום
מה שהיה עליו קודם זה והוא כמו צלילה
ומחר ממשי" ומ"ש הרב לסחור זה מההיא
דרב גלי של שבת בע"ש והיה ממחין עם
ק"ש עד הלילה וכן בעומר חמהתי על גברא
רבא דעימיה שרי נהורא מה חשב צוה ללא
קרב זא"ז דק"ש ועומר זמנס צלילה ולמה
יקדים מצע"י ולעשות שלא כדינס בשביל מה
שקיבל שבת עליו ומה יהיה חסר לו באם
ימחין בדברים אלו ולא לסמוך על קבלתו שבת
מצע"י וכי לא סגי בלא"ה משא"כ בחיוב
סוכה שלפנינו הן מצד הכניסה הן מצד
האכילה ע"כ היא נמנעת ממנו בשעה שקיבל
קדושת י"ט של ש"ע שבו סותר מצות סוכה
ויש לו יכולת לעשות כן פשיטא שחכף נכנס
לגדר יחוצי יחצ"י צרכי לא מצרכי" והוא כמו
צלילה דהפה הקדוש יתעלה ב"ה שזוה עליו
מצוה סוכה ציוס ההוא הוא הפה הקדוש
שהתיר לו אחר שקיבל עליו ש"ע נמצא שכל
מ"ש רש"ל מרי"ף והר"ן לאו ראיה היא
דאין חילוק כלל בין אחר קבלת ש"ע מצע"י
ליום המחרת ומאן יהיב לן משופרי שופרי
ואכלינן באותו שעה בסוכה רק שאין מצרכים
לישב בסוכה כנלע"ד ברור, עכ"ל. ומבואר
בדבריו דבכל חוספת הוא כמו הלילה ממשי,
ולדבריו לכאורה אי אפשר לחלק ולקבל חוספת
שבת בלא יוה"כ ופשוט.

ולשיפת הרמב"ם דס"ל דליכא חוספת שבת
כלל כמש"כ הב"י בסימן רס"א והא
דמקדש על הכוס מצעו"י אינו אלא משום

דס"ל דמנאות קידוש על הכוס הוא גם בסמוך
לשבת כמבואר בפרק כ"ט משבת, א"כ צוה"כ
שחל להיות בשבת יוכל לקדש מצעו"י סמוך
לשבת, ואח"כ יקבל על עצמו חוספת יוה"כ
ול"ע.

ויעויין באור שמח פ"ד מעבודת יוה"כ
שכתב דצוה"כ שחל בשבת גם השבת
שבו אין צו חיוצי שבת ולא שנדחית השבת
מפני יוה"כ אלא שקדושת השבת שחל צו
יוה"כ שציתה שבו הוא גם ממאכל ומשחה
יעו"ש.

אמנם במוצאי יוה"כ אי אפשר להוציא את
השבת ולא את יוה"כ שהרי חוספת
שבת במוצאי שבת אינו צריך קבלה אלא כל זמן
שאינו מבדיל או אומר ברכו עדיין קדושת שבת
עליו וא"כ אי אפשר שיוציא את השבת ולא את
יוה"כ ולכן כל שמחפיל נעילה צריך להזכיר את
של שבת משום דיוס הוא שנתחייב בחמש חפלות
ואין באפשרותו להמשיך קדושת יוה"כ ושלא
להמשיך קדושת השבת ולכן צריך להזכיר את של
שבת בנעילה.

והעירובי דבכה"ג דיבדיל ויאמר הצדלה בין
יום השביעי לשבת ימי המעשה
ולא יאמר בין קודש לחול לא יצא הצדלה
של יוה"כ ולא יבדיל אלא להשבת, ול"ע אי
יוצא בזה יד"ח הצדלה צלי לומר בין קודש
לחול.

יבואר אם זמן נעילה כלילה אין צריך לחזקיר של שבת משום שאין זמנה בתוספת יוה"כ

שלא תפלה ערצית אכתי חשיב יום התענית ואכתי מתפלל תפלה התענית.

והנה ברצנו מנוח צפ"א משצית עשור ה"ו כתב וז"ל וראינו קדמונינו החסידים ז"ל שהיה מנהגם להתחיל ולגום מצעו"י ולהאריך בתפלה עד שיעור חצי שעה ועוד מן הלילה של מוצאי יוה"כ וג"כ נהגו שלא להתפלל תפלה נעילה עד קרוב לצהש"מ כדי שלא יפגעו בתוספת שהיא מצוות עשה מדרבנן ואע"פ שחזקתה והיא יציאת הכוכבים אין כאן חשש צרכה לצטלה "שהרי קדש הוא" אע"פ שאחד עשר ודאי, עכ"ל, ומבואר בדבריו דהא דמתפללים נעילה כלילה הוא משום שהוא קדש ומשום תוספת יוה"כ ביציאתו.

אך לכאורה נראה לקיים דבריו של המהרי"ל דיסקין ז"ל שאין ההזכרה של שבת לעיכובא נעילה מטעמא אחרינא משום דהנה יש להסתפק ספק גדול בעיקר גדר זמנה של תפלה נעילה לרב דס"ל דזמן תפלה נעילה הוא כלילה וכדס"ל ביומא דף פ"ו ע"ב דנעילה פוטרת את של ערצית וכן מבואר בגמ' ביומא דף פ"ח ע"א דלחנא דברייתא אין צעל קרי טובל מן המנחה ולמעלה שהרי יכול לטבול כלילה במוצאי יוה"כ ולהתפלל נעילה כלילה להכי לא החירו לו לטבול ביום ומבואר דס"ל דעיקר תפלה נעילה כלילה, ויש לעיין אם הוא משום דמוסיפין מחול על הקדש ולהכי חשיב אכתי יוה"כ או דאפי' דאינו יוה"כ אכתי זמן נעילה הוא ואפשר דגדרה ועינה דכל שהוא עדיין מתענה אפי' שאינו מוסיף מחול על הקדש כל

יבואר דלהבג"א והט"ז דאין קדושת השבת נמשכת ואיסור מלאכה קודם הברלה אינו אלא משום מצוות הברלה

ער"א ורנ"ג וסי' רס"ז, וצ"ל חנוכה הציח תמה על מה שנהגו לספור קודם ההצדל' דהרי עדיין שבת הוא ע"ש ונ"ל דאין צריך כלום "דבאמת שבת כבר חלף והלך לו" רק שאסורי' במלאכה עד שיצדיל כנ"ל, עכ"ל, ומבואר מהמג"א דס"ל דאין קדושת השבת נמשכת כלל אלא שאסור במלאכה עד שיצדיל ולדידיה ז"ל כינא מתקיים ההיא דרב דמתפלל נעילה כלילה וז"ע.

ולבאורה יש להוכיח מכמה גדולי הפוסקים דרב דס"ל דזמן תפלה נעילה כלילה אינו משום תוספת יוה"כ אלא אפי' בלא תוספת נמי מתפלל נעילה כלילה דהנה כחצ המגן אצרהם סימן תפ"ט ס"ק ז' ונ"ל דמוחר לספור אחר ז"ה אפי' לא התפלל עדיין ערצית אפי' במ"ש דהא לילה הוא לכל מילי ואפי' לקדש ולהצדיל מותר קודם תפלה ומזכי' רנה צ"ה כמ"ש סי'

אחרים מותר לעשות חפציו מדאמר אסור לו
לאדם כו' משמע דוקא בעלמו וזה פשוט אלא
שהרצ רמ"י כתב דכיון שלא צריך ב"ה לא הסיח
דעתו מן השבת ואינו נכון לפי ע"ד וכו' עכ"ל,
ולדעת הט"ז נמי ז"ע כנ"ל איך מתפלל נעילה
צלילה וז"ע.

ולבאורא יש להקשות לשיטת הרמב"ם דס"ל
חוספת יוה"כ אינו אלא לחיובי
תענית אבל לא לאיסור מלאכה כמבואר ברמב"ם
פרק א' משביתת עשור ה"ו וז"ל כשם ששבות
מלאכה זו בין ביום בין צלילה כך שבות לעינוי
בין ביום בין צלילה, וצריך להוסיף מחול על
הקדש בכניסתו וציניאחו שנאמר ועניתם את
נפשותיכם בחשעה לחדש צערב, כלומר התחיל
לזום ולהתענות מערב חשעה הסמוך לעשירי,
וכן ציניאה שוהה בעינוי מעט מלילי אחד עשר
סמוך לעשירי שנאמר מערב עד ערב תשבתו
שבחכם, עכ"ל. ומבואר דלהרמב"ם לא נאמר
תוספת ציוה"כ אלא למנוות עינוי אבל לאיסור
מלאכה לא נאמר תוספת וא"כ א"א לומר
דלהרמב"ם קדושת יוה"כ נמשכת עד שיצדיל
שהרי לאיסור מלאכה ליכא תוספת כלל וע"כ
ללא נאמר תוספת צעיקר קדושת היום אלא
לאיסור עינוי וא"כ א"א לומר דתפלת נעילה
מתפללים צלילה משום תוספת וז"ע.

ויעויין צביאור הגר"א סימן רס"א ס"ב
בחלתו כתב דגם לדעת הרמב"ם
מדרבנן יש מנוה בתוספת ורציה ממה שהיו
תוקעין להפריש העם ממלאכה מצעו"י, ודלא
כהב"י דמשמע מדבריו דס"ל דליכא מנוה של
תוספת להרמב"ם אפי' מדרבנן, וכ"כ בצה"ל

ובן מבואר מהמג"א סימן תנ"א שכתב וז"ל
דמי שהתחיל לאכול צמנא פסח מצעו"י,
ונמשך סעודתו עד הלילה, ועדיין לא התפלל
והצדיל, ז"ע אם מותר לאכול חמץ, דלכאורה
נראה שמוותר לאכול חמץ, "דכיון דמשכה לילה
הוי כחול לכל מילי" אלא שחכמים אמרו שאסור
לעשות מלאכה עד שיצדיל בחפלה, אבל איסור
אכילת חמץ אין תלוי בהצדלה שהרי אף בצה"מ
אסור לאכול חמץ ולכן כיון שמשכה מותר לאכול
חמץ.

ובבב"א אברהם ג"כ לכא' מבואר כהנ"ל שכתב
בסימן תרכ"ד לעניין יוה"כ קודם
הצדלה וז"ל וג"ל דמותר ברחיצה וצבולס קודם
שיצדיל, עכ"ל. ובפשטות גם מותר לו לשחות
כמו שמוותר לשחות מים קודם הצדלה בכל
מונא שבת, וכ"כ מרן הגרי"ז בקונטרס על
יומא, ומבואר כמשנ"ת דצמנא"ש מיד קדושת
השבת חלף הלך לו כלשונו של המג"א אלא
שאסור במלאכה עד שיצדיל.

ובן מבואר בט"ז אורח חיים סימן רס"ג ס"ק
ג וז"ל ומ"ש הרצ רמ"י "דקדושת שבת
נמשכת ממילא עליו הוא דבר צלחי מתקיים כלל
לפע"ד" ואדרבא בגמרא פרק שואל דף ק"ג
לא מוכח כן דא"י החס משום ראב"י אסור לו
לאדם שיעשה חפציו קודם שיצדיל משמע
איסורא בעלמא איכא אבל לא קדושת שבת ממש
וכן פירש"י אח"כ שם במה דאית' א"ל ר' אבא
לרב אשי צמערבא אמרי' הכי המצדיל בין קודם
לחול ועצדיקן צורכין ופירש"י שאמירה זו ללות
את המלך להיכרא בעלמא ואף על גב דלא
אצדיל עדיין בחפלה ומוכח ג"כ החס דע"י

שם, ולדבריהם שפיר איכא למימר דלהרמז"ס מתפלל נעילה כלילה משום תוספת יוה"כ דחייל עליה מדרבנן.

יום התענית אצל כל שלא התפלל ערבית אחתי יכול להתפלל נעילה משום שהתענית ממשיך לדידה ול"ע.

אמנם אפשר דלהרמז"ס ליכא מנה מדרבנן אלא בחוספת שבת מלפניה שיכול להמשיך על ענמו קדושת השבת על ידי קבלת שבת, אצל תוספת שבת לאחריה דלא שייכא ביה קבלה אפשר דלא ממשיך קדושת שבת עליה **במוצאי שבת** להרמז"ס דליה ליה ול"ע.

אוצר החכמות
1234567

ועוד קשה דהלא תפלת נעילה נתקנה גם בתעניות ומעמדות שאין בהם תוספת כלל וגם בתעניות ס"ל לרב דמתפללים כלילה ואע"פ שאינו יום התענית כלל שכבר עבר יומו ואיך מתפלל כלילה תפלת נעילה.

ונראה צוה דהנה הרמז"ס בפרק א' מהלכות תפילה ה"ו כתב וז"ל וכן תקנו תפלה אחר תפלת מנחה סמוך לשקיעת החמה "ציום התענית בלנד כדי להוסיף תחנה ובקשה מפני התענית" וזו היא התפלה הנקראת תפלת נעילה כלומר נעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה, עכ"ל, ומבואר דיסוד ועיקר תפלת נעילה הוא משום יום התענית ואינו תפלה משום קדושת יוה"כ, וכמו שתפללים תפלת נעילה בכל תעניות ומעמדות וע"כ דהוא תפלה משום התענית, וא"כ אפשר דכל שעדיין לא הפסיקו תעניתם אפי' כלילה עדיין מתפללים תפלת נעילה דאחתי יום התענית הוא לדידה.

ואע"פ שהמתפלל ערבית כלילה שאחר התענית אינו אומר עננו שכבר אינו

ויעוין בתרומת הדשן סימן רע"ח שכתב וז"ל דנמצא בנימוקי במוצאי יוה"כ דאין הדין והצימה מתקלקל עד שישלימו ישראל סדריהם. ואף על גב דכבר פנה היום ותוספות יוה"כ אינה אלא עשה, אלא חציצים ישראל לפני המקום דהקצ"ה מנהיג צ"ד של מעלה אחר סדריהם, עכ"ל. והוצא דבריו בצית יוסף סימן תרכ"ג, ומבואר דלא נגמר ונחתם הדין של ישראל אלא כשגמרו ישראל סדריהם, ולפ"ז נראה דלכא שייך עדיין להתפלל תפלת נעילה שהוא תפלה שנתקנה ביום היום ואע"פ שאינו תפלה משום קדושת יוה"כ, מ"מ התענית והגמר דין על הכפרה וחיתום גז"ד של כל אדם אינו נגמר אלא כשיגמרו ישראל סדריהם ולהכי זמן תפלת נעילה הוא כלילה.

ויש להעיר צוה דמ"מ איך מזכיר יום הכפורים בתפלתו ואומר מקדש ישראל ויוה"כ וכבר קדושת יוה"כ חלף הלך לו מ"מ כיון דכפרת יוה"כ עדיין מתלא חלי וקאי עד שיגמרו סדריהם אחתי יכול לומר מקדש ישראל ויוה"כ שמכת קדושת יוה"כ מתכפר לנו חטאינו והחיתום על הכפרה נעשה גם אחר גמר קדושת יוה"כ ול"ע.

ויעוין ברמז"ס פרק ה' הלכות תפילה הט"ו וז"ל מנהג פשוט בכל ישראל שאין

נפילת אפים בשבתות וצמועדים ולא בראש השנה ולא בראשי חודשים וצחוכה וצפורים ולא צמנחה

של ערצני שבתות וימים טובים ולא צערצית שזכל
יום, ויש יחידים שנופלים על פניהם צערצית,
וציוה"כ בלזד נופלים על פניהם זכל חפלה
וחפלה "מפני שהוא יום תחנה וצקשה
ותענית", עכ"ל, ומזואר דיוה"כ מלזד קדושת

היום הוא יום תחנה וצקשה ותענית ואע"פ
שקדושת היום הוא הסיצה שהוא יום חפלה
וצקשה, מ"מ היום התענית והחפלה ממשיך גם
אחר גמר קדושת היום ומתקבל החפלה לרזון
ע"י חפלת הנעילה.

יבואר דריב"ל דס"ל דמזכיר של שבת בנעילה ס"ל דתפלת נעילה ביום בר' יוחנן

אוצר החכמה

והנה לכאורה אי נימא דזמן חפלת נעילה הוא
צלילה ואין קדושת יוה"כ נמשכת זמן
חפלת נעילה אלא הוא חפלה מפני התענית א"כ
לא שייך לומר סדרת ריב"ל דיום הוא שנתחייב
זד' חפלות שהרי השבת לא נתחייבה זד' חפלות
אלא התענית שחייבי החפלות של התענית אינם
דווקא בשבת שהרי חפלת נעילה זמנה גם
במוצאי שבת כל זמן שהוא יום התענית לדידיה
וא"כ בשלמא לכתחילה נריך להזכיר של שבת
בנעילה משום דהרבה פוסקים ס"ל דאין
להחפול חפלת נעילה אלא זיום בר' יוחנן אבל
אם שכת ולא הזכיר של שבת בנעילה לכאורה
לרב דלא שייכא גביה סדרא זו דיום הוא
שנתחייב זד' חפלות א"כ אמאי חוזר ומחפול
נעילה ולכאורה הוי ספיקא דרזנן לקולא וככל
ספק זרכות להקל וזפרט שאנו נוהגין להחפול
נעילה צלילה וסמכין עליה דרב וכמש"כ הז"ח
וה"ע.

נעילה בשבת מזכיר של שבת בנעילה, וציאר
השאלת דוד שס וז"ל [ר"ל דכיון דריב"ל סובר
דזמן חפלת נעילה נתקנה דוקא זיום לכן סובר
דחייב להזכיר זה של שבת דהא יום הוא
שנתחייב זד' חפלות משא"כ אם הי' סובר כרב
שיכולים להחפול צלילה ג"כ אין שייך לומר
יום הוא שנתחייב זד' חפלות כיון שאין זמנה
זיום דוקא שהרי יכולין להחפול אותה גם צלילה
לאחר שעבר היום ולכן אף אם הי' מחפול אותה
זיום לא הי' חייב להזכיר זה של שבת כן נראה
לי בזה מה שקמכו הירושלמי לזה זה המאמר
והמאמר הזה המשיכו לכל המאמרים צענין זה,
עכ"ל.

ומבואר צדצרו דרב לא ס"ל להיהא דריב"ל
גם מטעמא דלדידיה לא חשיב יום
שנתחייב זד' חפלות וא"כ לדינא לכאורה למאי
דנהגין להחפול חפלת נעילה צלילה, מי ששכת
של שבת בנעילה אינו חוזר וז"ע.

אמנם צביאור הגר"א אורח חיים סימן תרצ"ה
מזואר דס"ל דגם לרב מזכיר של שבת
בנעילה שכתב שם על מש"כ השו"ע ואם התחיל
לאכול מצעו"י מזכיר על הנסים בצרכה"מ כו'.
וכתב שם וז"ל כמו בחפלת נעילה אף על גב

והנה ראיתי אשר שאלה נפשי צשו"ת שאלת
דוד חלק אורח חיים סימן א' שכתב
שזירושלמי זרכות פרק חפלת השחר אחר
שנחלקו אמוראי אי חפלת נעילה זמנה צלילה
איחא התם למימרא דר"י זר נחמן צשס ריב"ל
שאמר יוה"כ שחל להיות בשבת אעפ"י שאין

רבותא דס"ל דאין קדושת השבת נמשכת ע"כ
אינו מזכיר של שבת וכמס"כ השאלת דוד ונ"ע.

ויש לדקדק בדברי רבנו הגר"א שהוכיח
שקדושת השבת נמשכת מהא דמזכיר של
שבת בנעילה אפי' לרב שמחפלי נעילה כלילה
ולכאורה היה לו להוכיח מהא דמחפלי נעילה
כלילה ע"כ משום דקדושת השבת נמשכת
ומצואר מדבריו דמשום תפלת נעילה אי אפשר
להוכיח דקדושת יו"כ נמשכת דגם אם אינה
נמשכת מ"מ יכול להתפלל נעילה כלילה כמו
בתעניות ומעמדות משום דהתעניות ממשיך כל
שלא הפסיקו ונ"ע, והראוני שעמד בזה בדמשק
אליעזר סימן קפ"ח.

ולבאורה למשנ"ת דמהרבה פוסקים מצואר
דאין קדושת היום נמשכת וגם
מעיקר דברי השו"ע צסימן תרנ"ה שכח שחם
התחיל הסעודה ציום הרי הוא מזכיר על הנסים
בצרכה"מ ומצואר דהתחיל כלילה אע"פ שעדיין
לא התפלל ערצית אינו מזכיר על הנסים ומשום
דס"ל דאין קדושת היום נמשכת וא"כ ע"כ דרב
לא ס"ל כריב"ל ואין מזכיר של שבת בנעילה.

דלרב ציומא פ"ז ב' ולת"ק פ"ח א' דמחפלי
כלילה, וע' רא"ש שם בשם ירושלמי, מ"מ
מחפלי של שבת כמ"ש בפ"ב דשבת יה"כ שחל
בשבת כו' ואף על גב דרב לא ס"ל דריב"ל לא
מחמת לילה, עכ"ל, ומצואר דס"ל דגם לרב
מזכיר של שבת אע"פ שמחפלי כלילה משום
דקדושת שבת נמשכת וס"ל דאפי' התחיל
הסעודה כלילה מזכיר על הנסים בצרכה"מ דכל
שלא התפלל ערצית קדושת היום נמשכת, וזה
ללא כהשאלת דוד הנ"ל.

וביותר כתב שם צביאור הגר"א ח"ל העיקר
דכל שנמשכה קדושת שבת או שחלה
מזכירים של שבת ולכן מחפלי כליל שבת שחם
של שבת וכן מזכיר צבה"מ של שבת כמ"ש
בחוספתא וכן בנעילה מזכיר של שבת הואיל
ועדיין לא התפלל מעריב ועדיין קדושת שבת
משא"כ מחפלי צמ"ש שחם שכבר התפלל
בראשונה של חול ולפ"ז אין חילוק בין התחיל
דאפילו לא התחיל כנ"ל, עכ"ל, ומצואר דכל
שלא התפלל ערצית עדיין קדושת היום נמשכת
גם לגבי פורים דליכא דין חוספתא בפורים אבל
בלא"ה לא היה מזכיר של שבת, ולפ"ז לכל הני

יבואר דלרב נמי מצוה לכתחילה להתפלל ביום

לשקיעת החמה מכל מקום גדול המנהג בכל
ישראל שנהגו כרב שגומרין התפלה כלילה וכדאי
הם הרי"ף והרא"ש לסמוך עליהן שלא לבטל
המנהג אכן בזה צריך להזהר מאוד להתחיל בעוד
שהחמה צראש האילנות דאף על פי דלרב יכול
להתפלל גם התחלת התפלה כלילה כדמוכח מהא

אמנם צב"ח אורח חיים סימן תרכ"ג כתב
ח"ל ולענין הלכה נראה אף על גב
דהרמב"ם והר"ן וכמה גדולים אחרים שהוצאו
בהגהות מיימוניות ובמרדכי והם הרוצ סבירא
להו דגמר תפלת נעילה צריך להיות בעוד היום
גדול והיינו כשהחמה צראש האילנות דהוי סמוך

דמוקי רב כחכמים דטובל והולך עד המנחה אין זה אלא דיעצד משום איסור רחיצה ציום הכפורים "אבל לכתחלה מזה מן המוצח להחמיל כשהחמה צראש האילנות" והיינו טעמא משום גמר החפלה שחיה עם זאת הכוכבים בשעת החמלת נעילת שערי שמים, עכ"ל, ומבואר דלכתחילה גם אליצא דרב צריך להתפלל ציום וא"כ אפשר דחשיב ציום הוא שנחשיב צאצא חפלות משום דלכתחילה צריך להתפלל ציום ואע"פ שגם הצ"ח מודה שרק חמילת החפלה צריך להיות לכתחילה ציום, וא"כ אחי יש מקום לומר שאינו צריך להזכיר של שבת משום דקוף החפלה הוא כלילה, אמנם אפשר דמ"מ חשיב זמן חפלה של נעילה בשבת ושפיר חשיב ציום הוא שנחשיב צד חפלות.

אמנם לכאורה צירושלמי פ"ד דתענית משמע לכאורה דלרב יכול להתפלל לכתחילה נעילה כלילה דאיתא התם אחיה דאימא דרב אדא הוה סייר גולתיה דרב ציום צומא רבה אמר ליה כי חיחזי שמשא צריש דקלא הב לי גולתאי דליצלי נעילת שערים. מחלפא שיטתיה דרב חמן הוא אומר נעילת שערי שמים והכא אומר צנעילת שערי היכל מדללי צעוד היום, אמר רב מחנה על ידי דהוה רב מאריך צללותא קגיא הוה מגיע לנעילת שערי שמים, ע"כ, ואי נימא דלכתחילה צריך להתפלל ציום אחאי לא משני ליה דרב החמיל להתפלל נעילה כשהחמה צראש האילנות משום דס"ל דלכתחילה צריך להתפלל ציום ומשמע לכאורה דאף לכתחילה יכול להתפלל כלילה וס"ע.

יבואר אם מי שאינו מתענה או בשביל ישראל לא התענו אם מתפללים נעילה

ונסתפקתי לדברינו דחפלת נעילה נחנה משום התענית אם מי שאינו מתענה יכול להתפלל נעילה ביחיד או כש"ץ, דאפשר דעיקר חפלת נעילה אינו אלא חפלה ציום התענית וכמו שמבואר צמנה ריש פ"ד דתענית דצתעניות ומעמדות מתפללים ג"כ נעילה וכלשונו הזה של הרמב"ם שהזכרנו וז"ל וכן תקנו חפלה אחר חפלת מנחה סמוך לשקיעת החמה "ציום התענית" עכ"ל, וא"כ אם אינו מתענה לכאורה אינו יכול להתפלל חפלת נעילה.

מתפללים חפלת נעילה, אמנם יש לעיין אם בזמן שהיה חנוכה בית המקדש בזמן שלמה שלא התענו באותה שנה ציוה"כ אפשר דלא התפללו נעילה בשנה זו וס"ע.

ויעויין בספר מועדים וזמנים ח"ו שנסתפק אם ציוה"כ שהיה בזמן שחינו את הבית ואכלו ושתו אם היה אפשר לעבוד עבודת יוה"כ בלא התענית, וכתב צס הזרע אברהם צסמו של האו"ש שכתב דחינו את הבית קדש הקדשים בעבודת יוה"כ של אותה שנה ומבואר דהיה עבודת יוה"כ גם בלא התענית ויעויין שם שנסתפק צס"ץ שאינו מתענה אם יכול להתפלל מוסף ציוה"כ משום דעבודת יוה"כ אפשר דתלוי בהתענית יעו"ש.

אמנם אפשר לומר דכל שהציבור מתענה חשיב ציום התענית לכל ישראל, וכל ישראל